

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - קרית הבעש"ט פתח תקוה

"ויהי זהב התנופה" - למה אין פירוט כלים שנעשו מזהב (שמות ל"ח, כ"ד)

פרשת 'פקודי' פותחת בפסוק: "אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן הַמִּשְׁכָּן הַעֲדָת אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה, עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן" (שמות ל"ח, כ"א), ומסביר 'רש"י' את משמעות הביטוי 'פקודי המשכן': "אלה פקודי - בפ' זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף וזהב ולנחשת ונמנו כל כליו לכל עבודתו". כלומר, שנמנו כאן כל משקלי הכסף, הזהב והנחושת שנדבו למשכן, וכן נמנו כאן כל כלי המשכן.

למה היה צורך להגיש חשבון - ב'מדרש רבה' (שם, פסקה ו') מובא, שהיה בגלל ליצני ישראל: "ולמה עשה עמהם חשבון, הקב"ה ית"ש מאמינו שנא' (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא, ולמה אמר להם משה בואו ונעסוק במשכן ונחשב לפניכם? אלא ששמע משה ליצני ישראל מדברים מאחוריו שנאמר (שמות לג) והיה כבוא משה האהלה ירד עמוד הענן ועמד פתח האהלה ודבר עם משה (שם) והביטו אחרי משה, ומה היו אומרים... ר' חמא אמר היו אומרים חמי קדל דבריה דעמרם, וחבירו אומר לו אדם ששלט על מלאכת המשכן אין אתה מבקש שיהא עשיר. כששמע משה כך א"ל משה - חייכם נגמר המשכן אתן לכם חשבון אמר להם בואו ונעשה חשבון הוי ואלה פקודי המשכן". בעל 'כלי יקר' מביא שיש אומרים שלא בקשו ממשה חשבון, אלא משה מעצמו רצה לנקות עצמו לכך נאמר אשר פקד על פי משה.

שאלה מרכזית - למה לא פורטו הכלים שנעשו מזהב

משקלים - התורה מפרטת את כל המשקלים של הזהב, הכסף והנחושת. 'זהב' - "(כד) כֹּל הַזָּהָב הָעָשׂוּי לְמִלְאָכָה בְּכֹל מִלְאָכַת הַקֹּדֶשׁ, וְיִהְיֶה זֶהָב הַתְּנוּפָה תִשָּׁע וְעֶשְׂרִים כָּפָר וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ". 'כסף' - "(כה) וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֲדָה מֵאֹת כָּפָר, וְאֶלְפֵי וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ". 'נחושת' - "(כט) וְנִחֲשֵׁת הַתְּנוּפָה שִׁבְעִים כָּפָר, וְאַלְפִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל".

הכלים שנעשו מהם - לגבי הכסף התורה מפרטת: "(כז) וְיִהְיֶה מֵאֹת כָּפָר הַכֶּסֶף לְצִקָּת אֵת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדָנֵי הַפְּרֻקָּת, מֵאֹת אֲדָנִים לְמֵאֹת הַכָּפָר כָּפָר לְאֶדָן. (כח) וְאֵת הָאֶלְפֵי וְשִׁבְעַת הַמֵּאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עֶשְׂרֵי וְיָוִם לְעִמּוּדִים, וְצִפָּה רֵאשִׁיָּהּ וְחֹשֶׁק אֲתָם". וכן לגבי הנחושת התורה מפרטת: "(ל) וְיַעֲשֶׂה בָּהּ אֵת אֲדָנֵי פֶתַח אֶהֱל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבַּח הַנְּחֻשֶׁת וְאֵת מִכְבַּר הַנְּחֻשֶׁת אֲשֶׁר לוֹ, וְאֵת כָּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ. (לא) וְאֵת אֲדָנֵי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֵת אֲדָנֵי שַׁעַר הַחֲצֵר, וְאֵת כָּל יְתֻדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת כָּל יְתֻדֹת הַחֲצֵר סָבִיב".

הפרשנים שואלים - מדוע אין פירוט הכלים שנעשו מזהב? 'רמב"ן' מביא שפרשנים רבים הסתמכו על הפסוק: "(כא) אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן הַמִּשְׁכָּן הַעֲדָת אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה, עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן", והבינו מכך, שהפירוט מוסב רק על הכלים שהיה אחראי עליהם איתמר, אך כלי הזהב היו מופקדים בידי אלעזר, ולכן אין כאן את הפירוט שלהם.

'רמב"ן' טוען, שאין כל סיבה שיזכיר את פקודת איתמר ולא יזכיר את פקודת אלעזר שהיא נכבדת יותר. ואומר, שהתורה לא פירטה כאן מה נעשה בזהב, כי חלק מהזהב ניתן ביד איתמר לציפוי הקרשים והבריחים, וחלק ניתן לאלעזר לכלי הקודש שבתוך המשכן, ומשה לא ידע בכמה זהב השתמשו לציפוי הכלים, לכן לא מובא שמה נתן להם את הזהב במנין ובמשקל, ולכך לא הזכיר כאן פקודת אלעזר. וקצת תמוה לומר, שמה לא ידע בכמה זהב השתמשו לציפוי הכלים, שהרי כל הענין של המניינים שנתן כאן משה, הוא בכדי שלא יאמרו שלקח קצת לעצמו.

ה'חזקוני' (ל"ח, כ"ה) מסביר, שהרבה כלים נעשו מהכסף ומהנחושת, אבל בזהב לא פירש לפי שלא נעשה ממנו כלי שלם רק המנורה והכפורת, אך ציפו ממנו כגון הקרשים והארון ומזבח הפנימי והשלחן והבדים. אך נראה, שעדיין אין בזה הסבר מספיק למה שלא יתן חשבון מדויק בכדי שלא יחשדו בו.

בעל '**חתם סופר**' מסביר, שכל מעשה כלי הקודש מזהב היה דבר רוחני ולא גשמי. ומביא דוגמא שאי אפשר לעשות מעשרים ותשע ככר זהב את כל כלי הזהב, כי לדוגמא הכפרת היה עביה טפח, ואמתים וחצי ארחה, ואמה וחצי רחבה של זהב, וב' כרובים בגובה עם כנפים של זהב, ומביא ממס' '**שקלים**' [פ"ו ה"ג] שאלף ככרי זהב הכניס לכור עד שהוציא ככר אחד זהב טהור למנורה, אלא שנעשו בו ניסים, ונעשו כלי קודש אלו מדבר מועט, ורוח ה' נוססה בהם והיה כלו רוחניות, ולכן לא היה צריך לפרט את הכלים שנעשו מזהב. וכדומה גם מסביר בעל '**פרדס יוסף**': "ובפשוט יש לומר לפי מה שאיתא בסוטה (ל"ה). שהארון היה נושא את נושאיו, עצמו לא כל שכן ולא היה לו שום משקל, ואם כן לא היו יכולים לדעת סכום הזהב אשר נצרך, כי אם יחסר יוכל להיות שבארון נכנס זהב יותר".

בעל '**כלי יקר**' מסביר, שבפרשת '**ויקהל**' נגמרה מלאכת הכסף והנחושת, ומשה היה שמח על כך והיה להוט ליתן חשבון להוציא את עצמו מן החשד, ולא רצה להמתין עד אחר שנעשו גם הבגדי כהונה הנזכרים בפרשת '**פקודי**' וליתן חשבון מן הכסף והזהב והנחושת כאחד. אך הוא שואל, אז למה לא נתן חשבון על הזהב לאחר גמר מלאכת הזהב, ומסביר מכיוון שכאן לגבי הכסף שכח מה נעשה באלף ושבוע מאות ושבועים וחמש שקלים, ויצאה בת קול שהודיע שעה מהם ויום לעמודים, אז בני ישראל האמינו ויותר לא ביקשו חשבון. וכן בעל '**משך חכמה**' מסביר, שלא מוזכרים כאן הכלים שעשו מזהב, כי עדיין לא נגמרה מלאכת הזהב, שהרי רק בהמשך הפרשה מדובר על הזהב שהשתמשו לבגדי הקודש לאהרון, בציץ, באפוד, בחושן, ושרשרות זהב וטבעות זהב ומשבצות זהב, ומסכם שהדבר פשוט.

אפשר לשאול על דבריהם, על פי מה שאומר בעל '**תפארת יהונתן**' שמה נתן את החשבון הזה רק לאחר הקמת המשכן ולא עכשיו, כי כאן מוזכרים אלעזר ואיתמר, ואם נדב ואביהוא היו בחיים, הרי הם היו הממונים על הדבר, אלא מכאן שזה היה לאחר הקמת המשכן, והם כבר נפטרו. ואם כן החשבון היה לאחר הקמת המשכן, וזה היה לאחר גמר גם מלאכת הזהב, אז מדוע לא נתן חשבון גם על הזהב.

בעל '**כתב סופר**' סובר, שבוודאי לא חשדו במשה עצמו ח"ו, אלא את האנשים שעסקו במלאכת המשכן שמה האמין להם, אותם חשדו שלקחו לעצמם, וכן לא חשדו בצלאל ואהליאב שעסקו בכלים של זהב, אלא רק את אותם שעסקו בכסף ונחושת, לכן לא נתנו חשבון אלא רק על הכסף ונחושת. אך במדרש מובא שחשדו במשה עצמו.

רעיון מרכזי

יש לשאול, אלו נתונים צריך משה למסור בכדי שלא יהיה עליו חשד שלקח לעצמו מהנדבות למשכן. והנתון המרכזי הוא - מה משקל הזהב, הכסף והנחושת שנדבו, כי נתון זה לא היה ידוע לרבים. ואילו, המידע של אלו כלים עשו אתם, הוא פרט לא נצרך לצורך דיווח זה, כי זה נתון שהיה ידוע לרבים, שהרי חוזר על עצמו מספר פעמים מפרשת '**תרומה**' ו'**יתצוה**' שבהן ה' מצווה את משה מה לעשות וממה לעשותם, דרך פרשת '**ויקהל**' שבו הוא מקהיל את כל ישראל ואומר להם את נדבת המשכן, ומזמין את כל חכמי הלב לבא ולעשות את כל אשר צוה ה', ושוב מפרט להם את כל הכלים, ובוודאי שגם אמר להם ממה לעשות אותם. לאחר שבני ישראל נדבו את נדבתם, באים בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לב ולוקחים ממנו את התרומה, כמו שנאמר: "ויקחו מלפני משה את כל התרומה אשר הביאו בני

ישראל" (שמות ל"ו, ג'), וממילא הם ידעו אילו כמויות היו בידם, וגם ידעו בדיוק אילו כמויות יצטרכו מכל דבר. והוכחה לכך, שבני ישראל ממשיכים להביא, ואז באים כל החכמים העושים במלאכה ואומרים למשה: "מרבית העם להביא" (ל"ו, ה'), ויוצאת ההוראה שלא יביאו יותר, ויכלא העם מהביא. ומניין ידעו שמרבית העם להביא, אלא וודאי שידעו בדיוק את הכמויות הנדרשות. וכן נראה שהעשייה לא היתה במסותרים, ובוודאי שבני ישראל יכלו לחזות את עשיית הכלים השונים. **ולסיכום**, בוודאי שכל ישראל ידעו מהם הכלים שנעשו מהזהב אלו מהכסף ואלו מהנחושת. אלא, הנתון שלא ידעו בדיוק הוא כמה הביאו למשה שהרי הביאו יותר ממה שהיה צריך, ולכן משה היה צריך לתת דין וחשבון על משקל הזהב, הכסף והנחושת שנדבו בני ישראל.

ואת המשקלים משה מוסר כאן בפירוט: **זהב** - עשרים ותשע ככר ושבע מאות ושלושים שקל. **כסף** - מאה ככר ואלף ושבע מאות ושבעים וחמש שקל. **נחושת** - שבעים ככר ואלפיים וארבע מאות שקל.

ועוד, שאין לומר שהיה צריך לדווח להם על כל פריט ופריט באיזה משקל מאותה מתכת השתמשו בו, כמו שלגבי הנחושת מובא כאן בצורה כללית שעשו מהם את אדני פתח אהל מועד, את מזבח הנחושת ואת מכבר הנחושת ואת כל כלי המזבח, ואת אדני החצר, ואדני שער החצר ויתדות המשכן ויתדות החצר, ולא מפרט כאן כמה אדנים היו כאן וכמה יתדות היו, ובכמה נחושת השתמשו לכל יתד ולכל אדן ולכל אחד מכלי המזבח הנחושת.

ואף לגבי **ווי העמודים** שנאמר במדרש שנעלם ממש מה נעשה באלף ושבע מאות ושבעים וחמשה שקל כסף, וה' האיר עיניו שעשו מהם ווי העמודים, לא נאמר כאן כמה וויים היו בסה"כ ובכמה כסף השתמשו לכל וו, אלא רק בצורה כללית שנעשו מהם ווי העמודים.

ולכן, נראה לומר, שלא היה שום צורך כאן לפרט את הכלים שנעשו מכל אחד מהמתכות, כי זה היה ידוע לכולם. והיה צריך רק לפרט את משקל המתכות שנדבו בני ישראל, ואותם פירט כאן משה לגבי כולם. ולכן, נראה, שאם יש לשאול על הפירוט, אין לשאול כשאלת המפרשים מדוע משה לא פירט כאן את הכלים שנעשו מזהב, אלא ההיפך, יש לשאול, מדוע הוא פירט כאן את הכלים שנעשו מכסף ונחושת שלכאורה פירוט זה נראה מיותר. כי בוודאי לא חשדו במשה העבד הנאמן שלא עשה את כל המקדש כפי שציווה אותו ה', אלא רק יכלו לחשוף שאולי נשאר בידי חלק מהנדבה שהיתה מיותרת.

פירוט הכלים שנעשו מכסף - במשקל הכסף היה שוני מאשר במשקל הזהב והנחושת, כי הזהב והנחושת הובאו בנדבה וכמו שנאמר כאן - **'זהב התנופה' ו'נחושת התנופה'**, כלומר מה שהתנדבו, אך הכסף לא בא בנדבה אלא מה שהיו חייבים לתת כל אחד מחצית השקל, וכמו שנאמר כאן **'וכסף פקודי העדה'**. ורש"י מפרט כאן חשבון משקל הכסף במדויק, כי היו **שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמישים בני עשרים שנה ומעלה**. ואם כל אחד נתן מחצית השקל, הרי שנתנו בסה"כ **שלוש מאות אלף ועוד אלף ושבע מאות ושבעים וחמשה שקלים**. וכל ככר היה עשוי משלושת אלפים שקלים, וממאה ככר כסף עשו את האדנים, ועוד אלף ושבע מאות ושבעים וחמשה שקלים, שבתחילה נעלם ממש מה נעשו בהם, ואח"כ ה' האיר עיניו שעשו בהם את ווי העמודים.

וכאן, בצורה חריגה, יש פירוט כמה אדנים היו ובכמה משקל כסף השתמשו לכל אדן, ככתוב בפסוק: **"וַיְהִי מֵאֵת כֶּסֶף הַכֶּסֶף לְצִקֵּת אֶת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֲדָנֵי הַפְּרָכֶת מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאֵת הַכֶּסֶף כֶּסֶף לְאֲדָנָי" (ל"ח, כ"ז)**, וזה פירוט שלא מצאנו לגבי שום כלי אחר. **ואולי**, משה רבנו הסתפק בדוגמא אחת בשביל להראות שהכל מדויק, ומזה יאמינו שגם כל שאר הכלים נעשו במדויק מהמשקל שהתנדבו. ולכן הביא דוגמא אחת מדבר שלגוי לכל אחד, וכל אחד יכול לעשות את החשבון כמה משקל הכסף שנתנו, כי יודעים כמה בני ישראל היו וכמה נתן כל אחד, ולכן פירט כמה אדנים היו, ולכל אדן השתמשו בככר כסף. אך לגבי שאר הכלים לא מצא לנו פירוט לגבי כל כלי וכלי, ואף לגבי משקל הכסף בסך אלף ושבע מאות ושבעים וחמשה שקלים, נאמר רק שמהם עשה את ווי העמודים וצפוי ראשי העמודים וחשוקי העמודים, מבלי לפרט בכמה כסף השתמשו לכל דבר. ובכל זאת, פירט את מה שעשו עם משקל הכסף הנוסף, כי נאלץ לפרט זאת, לאחר שרצה להדגים את הדיוק ע"י פירוט האדנים, ואז נשאר לו משקל שלא ידע מה נעשה בו, ולכן לאחר שה' העיר עיניו, פירט בצורה כללית מה נעשה עם הכסף הזה, אך בלי לפרט כמה כסף לכל דבר בנפרד.

פירוט הכלים שנעשו מנחושת - **ויש לשאול**, מדוע פירט כאן את הכלים שנעשו מנחושת, והרי נתונים אלו כבר נאמרו בפרשיות הקודמות, והיה צריך להסתפק במסירת המשקל של הנחושת שהתנדבו. ושאלה זו מתקשרת עם שאלה נוספת בענין זה, שאם משה פירט כאן את הכלים שנעשו מנחושת, מדוע לא הזכיר כאן את הכיור ואת כנו וכליו שנעשו גם מנחושת? ויש מסבירים, שלא הזכיר כאן את הכיור וכליו, כי לא עשה אותם מהנחושת שהתנדבו בני ישראל, אלא רק מהמראות הצובאות שהביאו נשות ישראל.

ואולי, יש כאן את פירוט שאר כלי הנחושת, שלא יבואו ויטענו שמהם לא דייק במעשה הנחושת, שהרי לא יכלו לעשות את כל הכלים כולל הכיור וכליו מכמות הנחושת שהתנדבו בני ישראל. לכן, משה מפרט את כל הכלים שעשו מתרומת הנחושת ולא מזכיר את הכיור וכליו, ללמד שרק את אלו עשו מנדבתם, ולכן גם כאן החשבון מדויק.

אין פירוט הכלים שנעשו מזהב - ולפי הרעיון דלעיל נוכל לומר, שלגבי משקל הזהב היה רק צורך בפירוט משקל הזהב ולא בפירוט הכלים שנעשו מזהב כי זה נתון שהיה ידוע לכולם. **ואולי**, ניתן גם לומר, שלתרום זהב צריך להיות אדם בעל נדיבות לב גדולה, ובדרך כלל אדם כזה לא יבא לחשוף במשה רבנו שלקח מזהב, כי אחרת לא היה תורם זהב ומסתפק בתרומת נחושת. **ואולי**, ניתן גם לומר, שבתוך המשכן שרתה השכינה הקדושה ואם כלי הזהב שהיו בתוך המשכן, היו נעשים מזהב שלא נהגו אתו כדון, לא היתה השכינה שורה שם, והשראת השכינה בתוך המשכן היה הוכחה שהכל נעשה שם כדון, וזה נכון דווקא לגבי כלי הזהב שהיו בתוך המשכן.

בעל **'אור החיים' הקדוש** מעלה טיעון דומה לגבי שאלה אחרת. הוא **שואל**, שאמנם משה רבנו מוסר לעם על משקלי המתכות, אך מי אמר שהדיווח הזה הוא מדויק? **ועונה**, שלכן אמר **'משכן העדות'**, פירוש **המשכן הוא יעיד** על הדבר, על דרך אומרם ז"ל (שמו"ר נב ד) בפסוק ויקם משה את המשכן, שלא היה אדם מישראל יכול להעמידו, מה עשו נטלו כל אחד ואחד מלאכתו ובאו להם אצל משה וכו' מיד שרתה עליו רוח הקודש והקימו, עד כאן, **זה הוא עדותו**, היותו נקי כפי שראינו חמס בכפיו, **שאינו הקב"ה עושה נס לעושי עול, ובפרט במקום עצמו שנעשה בו העול ח"ו**.

המצב במדינה - אנו מקדישים את כל השיעורים לע"נ הנרצחים והחללים, לרפואת כל הפצועים, להחזרת כל החטופים, ולהצלחת צה"ל וכל עם ישראל, בעזרת ה' תשועת ה' כהרף עין. ביחד ננצח.

לעילוי נשמת - הגיליונות והלימוד מוקדשים החודש לע"נ ר' ישראל יצחק בן יעקב קנר ז"ל.

ולע"נ לומדי הכולל: ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שוורץ ז"ל. ר' אברהם הכהן בן חנום ז"ל.

ולעילוי נשמות - 'חללי נצר אחרון' שמטעם ארגון - 'עמיתים'.

עברנו ללמוד בבית הכנסת 'קהל חסידים'. ניתן להצטרף גם לדרך הזום, וגם לדרך הטלפון, לפרטים נא לפנות למייל למטה. שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת עירובין. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net